1

αυ. 6.

Ε. Ροΐδου.

Ο Μάνβελ του Σαγγρίου.

Ε. Δ. Ροΐδου.

2

Ο Μάνβελ του Ξενζωύρα.

Η κατεχώρισις εἰς ἁλ σελίδας τῆς "Ἑστίας" ἐξαιρετῶν λίαν ἀμαχίων εἰς τὴν ἐσχατῶς ἐκνοσηδείσαν νόσον τοῦ κ. Δ. Βικέλα μεταφράσεως τοῦ "Μάνβελ" ἀναμφίβολα ἡμᾶς κατὰ πρῶτον βεβαυδυμάζει, ὅτι σήμερον τὸ παρ' ἡμῖν φιλολογικὸν αἰδήμον νῦν τόσον ἰσχὺν λαμβάνει κατὰ πάντα ἀναξιόφορον τῇ παραπροσκύνῃ καὶ ἐν ἑνὶ μουσικῷ. Ὅλως τὸ ἄρμα τοῦ Δονκίχωτος ἀπίνχη ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς σκόνης ἀνέκαθεν κατὰ δρασμῶν, οὕτω ἀπαραλλάκτως σχεδὸν παρέρχεται καὶ ἡ παράδοσις ἑτέρου λυτοῦ ἀριστουργήματος. Ἐπιτυχὴς μετάφρασις τοῦ Ξενζωύρου εἰσῆλθεν ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ ὡς προσφορὰ εἰς τὸ κοινὸν οἰκεῖον ἀναγνωστικόν, καὶ ἤρκεσε μόνη ἡ ἀσυναγίνη εἰς τὸν Δουσῆν, τὸν Ξένζον καὶ τὸν Γυφῶ, ἵνα καὶ ἐν Ἑλλάδι πολὺς μὲ γνωρίζοντος Ἀγγελικὰ Γαλάτου ἢ Γερμανοῦ. Ἀλλ' ἡμεῖς πρὸ τοῦ "Μάνβελ" ἐγνωρίσθημεν ἤδη πρὸ ἐτῶν ἐλίγων παρὰ τοῦ κ. Βικέλα διὰ ἀξιοπόνων μεταφράσεων τοῦ "Ρωμαίου καὶ Ἰουλιέτας" καὶ τοῦ "Βασιλέως Λήρ", τόσον δὲ ἀγέρη ἐπεμπρεπίδη εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν εὐσυνείδητον τούτων ἐρμηνέα, ὥστε ἤδη κ' ἐν ὑποδείγματι ἢ ὅτι ὅλως ἀρκετὸς ἦτον εἰς ἡμᾶς ὁ διερμηνεύς, γενόμενος πάντας ἀγγελιαφόρος, ἢ ὅτι δεμένοι ἐκείνοι οὕτω ἀγροῖκοι, ὥστε νὰ ἀρνεῖται ὅτι εἰς πάσαν ἐνδόξοτον ὀγκέρεται τοιαύτας ἐν εὐχαριστίᾳ. Τὸ εὐλόγημα κεῖται ὅλον ὁ κ. Βικέλας, ὅλως ἀδιαφορῶν περὶ τούτου, ἐξαιρουμένου τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ἔργον ἀναμφίβολα, διὰ μόνον ταῦτα ὅλα διὰ τὸν Ξενζωύρον μεταφράζων, καὶ τοσοῦτον μέγας ἄθλος ὢν τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης, καθόσον εἰς ἁλ μεταφράσεις ταύτας μεταχειρίζεται κάλαμον ὑγρὸν ἔλεεινὴ τῆς συγγραφῆς πρωτοτύπων ἔργου, ὁμοδόξως νῦν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἀνομολογούμενον καὶ ὅλα ἤδη ἀξιωθέντος μεταφράσεων. Τὸ ἀδύνατον εἰς μεταφράσεις ὁ ἔχων μεταφρασθῆναι δύναται ἴσως τρόπον ἐπὶ τῆς ἡμέρας παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἀναγνωστῶν ἀναγνωσθέντων τὸν "Λοῦκῆν Λάρον", ἀλλ' εἶναι συγχρόνως ἀνώδυνος μεταφράσεις αὐλαναρτήσεως δυσωρεῖτον σήμερον πανταχοῦ· καθότι παρῆλθεν ἤδη δυστυχῶς καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὸ ἐνοχή, καθ' ἣν τὸν Μίγκελ μεγάφραζον οἱ Ξαντριάδαι· σήμερον δὲ τὸ τοιοῦ-

ἔργον ἀναπόδεικτον ὑπό τῶν βιβλιοπωλῶν ἐπί δικαίᾳ ἀμοιβῇ εἰς τρίτης παράμυθος, ωμήν μόνης τῆς ἀγορᾶς, ὅπου εὐλογοῦσι τοῦτο δωρεάν, οὐχί φιλοτίμου, ἀλλά βουλευταί, ἀρνούσας τομίζοντες τάς τομοκτυπάς διανοίας καί τάς ἀναμνήσεις τοῦ σχολείου, ὅπως ἐξαγγείλωσιν ὀνωνοδήποτε καί αὐτόν τόν ἀνόχυρον. Ἀπείχετο υ. Βιτίας μετοίκαμον παλαιωτικόν, ἐδίκαιο τό ωμηρίστατα πάντα ἐνδεικνυμένη ἀνωνδίδων ἐπ τῇ μεταφράσει του τά ἴσα εἰς τόν Ζουλουπόν, καί ἐυλογίαν ὅμως ἐπιτρόλιμπτον ἡ ἀνωνδίωη ἐναγγείλω μαζόν ἀπό καιρόν.

Ὑπαρχαιωτάτη τήν εἰκονιστικήν δέ ἐνδιαφέρομεν ἤδη πάντα ὁμολογήσωμεν, ὅτι τήν καλλιτέχνιον σουλουπιῶν ἀνωνυμιάτων ἐπ τῇ α ἔστιν ἡ τομίζομεν χρησιμωτάτην, βασιζόμενοι πρό παντός εἰς τήν καθωτέρω παρατηρήσεις, ὅτι ὁ σήμερον ἔλλην ἔχει τήν μαγήν συνήθειαν τά μή δίδῃ τάχιστα ἀχρησιμοποίητον αὐτό τό ἐλάχιστον μέρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνωνυπόπτων. Λαβών εἰδικήν διάφορον ἡ συναυλίας παραμένει ἐπί μέχρι τέλους, εἶτα εὐχαριστεῖ αὐτόν εἴτε μή ἡ ἐκλογή καί ἐυλέγεται τῇ μουσικῇ, τό ωοτήριον αὐτοῦ, ἔστω καί μή πρίσιμον τῆς ἀρεσκείας του τό παρατεθέν ωλόν, κατόπιν μέχρι τῆς τελευταίας ῥαπίδος, καί εἶτα διαωνδάζων εἶτα χασκώμενος ἀναγνώσει τό ὑπ' αὐτόν ἀγραφόν βιβλίον μέχρι τῆς ὑστάτης σελίδος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιδείκνυται μέν συνδρομηταί τινες τῆς "Ἑστίας" τά μή πιαριστηδῶν ἐπ ἀρχῇ εἰς τῆς διανοίας τῶν συνήθων ἀναγνωσμάτων, διά τήν παρεκτόπισιν σοβαρωτέρας τινός διατριβῆς ἡ ἀνωνυμάσματος ὑψηλῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ἀφοῦ ὀνωνδήποτε καί ταῦτα δείχνουν ἀναγνώσεις, συγχωρεῖται ἡμῖν τά ἐρωτήσωμεν, ὅτι καί ἡ ὕλη γενομένη ἀναγνώσεις δίχα συνεχέσι ὅπως νέοι αὐτοί βαθμηδόν, ὅτι ἡ ωμηλία δέ εἶναι ἀναπαίτητον πάντοτε ἀριστουργήματος πρόσωπον, καί ὑπ' αὐτήν δι' τήν ἔκφυσιν τοῦ τρόπου δύναται τά ὑπομείνῃ ωμμάτιος ὁ Ζουλουπόν τήν σύγκρισιν πρός τόν Jules Verne. Πρός τοῦτο οὐδέν ἄλλο ἀναπτύσσεται εἰμή μόνον μικρά τινα ἔργα, τῆς τήν ἀνώτατον καλλιστα εὐχαριστέραν τό ἀνωτέρω ἐπιτιθέν πρόσωπον τοῦ παιγνιωδοῦς χαρακτῆρος. Ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ ἕξις αὕτη, πιστεύομεν ὅτι δύναται τά συναυξήσῃ καί ὑπερεχόμενος εἰς ὑψηλότερα ἀναγνώσματα ἐπ τῷ πνευματικῷ χώρος. Τά ἔργα τῶν μεγάλων ποιητῶν ὁμιλοῦσι πρός τούς εὐγενεῖς ἐπιπόνους καρπούς, μετά τῶν ὁποίων πρέπει προπορευόμενος τά συνοικειωθῇ ὁπωσδήποτε ἡ χένος ἡμῶν. Πρίν ἡ ἐπιτιμήσῃ τις καί ἀξίαν τόν Ζουλουπόν, ἀναπτύσσεται ἡ ἀναγνώσις ἄπτου μεγάλης ἐπ ἀρχῇ ἡ δοκῇ ἐπιπόνου σελίδας αὐτῶν, ἀνεφαρμόστως ὡς ἀναμαίσσεται τά φάρμακα δωδεκάδας

τινάς βαπτιστῶν, ὥστε ποιοδὴ ὅτι αὐτῶν εἶναι ἡ εὐχυμοτέρα τῶν ὀνομάτων.

Μίαν μόνην ἔχομεν ἔνστασιν, ἀποτεινομένην οὐχὶ κατὰ τῆς σκευωρείας ποιήσεως, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐκλογῆς ὡς πρώτου αὐτῆς ἀντικείμενος τοῦ "Μάκβεθ" μεγαλοπρεπεστάτης ἀναλυτικῆς τραγῳδίας, ἀλλὰ κατὰ σταθερὰν παρὰ τῷ ποιητῇ ἐξαίρετον ὄνομοῦν ἐν τῷ ὕφει αὐτῆς μονολόγου, καὶ δυσεφίκτου ἐνίοτε τοῖς ψυχροῖς. Τὰ ἔργα τοῦ ἄλλου δραματοποιοῦ θαυμάτων πρόκειται θαυμασιή ποικιλία προσωπικῶν, χαρακτήρων καὶ αἰσθημάτων, καὶ ἡ ἀδιάλειπτος μετάβασις ἀπὸ τῶν τραγικῶν αἰτίων εἰς ἡδυκαθῆ μειδίαμα ἢ παιγνιώδη ἐκφυγὴν χίνητος ἀγοραίου. Παρ' αὐτῷ ἡ Κλεοπάτρα ὀλίγας σκηνὰς πρὶν ἢ προσφέρῃ ὡς ἡρωϊς τὸ σιφῶδες εἰς τὸν α φαρμακερὸν σκύφος τοῦ Κείρου » ἠρίδμει τοὺς δακτυλοὺς αὐτῆς ὡς ἐξηντλημένης, ἢ ἔλυε τὰς χεῖρας εἰς λαφύγματα ἄλλου ὑπνοτικοῦ, παραγγέλλουσα αὐτῷ ὡς φιλτάτοιον γύναιον νὰ δαιμάσῃ, πρὶν ἢ λάβῃ ἀδυναμίαν, τὴν χλανιδόφυλλα αὐτῶν δαφάνιαν. Ὁ Ἀντώνιος ἀνὸ μιᾷ εἰς ἄλλην σκηνὴν καὶ πρόκειται δαρκυνόμενος τῆς αὐτῆς παρόστασεν ὁλίμ μὲν ὡς Ἄλλας, φέρων ἐν ὤμῳ τὸ ἥμισυ τῆς οἰκουμένης, ὅτι δὲ ὡς ποιμενικὸς ἐρασθεὶς καὶ πρόθυμος ὡς χλοιωδέστατον χλοοτλοκαρήνωρ. Τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ ἐπὶ τῶν χλοιῶν δραμάτων, ὧν τὰ ἀναριθμητα προσώπα ἔχουσιν οὐ μόνον ἴδιον ἕκαστον χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ποικιλόχρωμον, ὡς αἱ χεῖρες βαφεῖς, καὶ δ' ἀγμάτων καταβαίνοντα ἀπὸ τῆς φραγκυλίας αἰφνιδίας εἰς τὰ κατώτατα ἐνταῦθα τῶν πλουσίων. Οὐχὶ πρόσφορον εἶναι ἔλυσε νὰ χλωριόσωμεν φιλόμουσον ἐν Πειραιεῖ ἀλλίδα πανδαχικόν, ἤτις ἠγάπα τὸν Δεμοφῶντα, ὡς ἄλλαι χλοντοκόραι τὸ πυναρίον, καὶ αὐτὸν ἐν τῷ ἐκεῖ ἐπὶ τῶν χλοτῶν ἀποκτόν. Ὅτως δὲ πρίεγος ἦτο ἡ ἔμφασις τοῦ προσώπου αὐτῆς ἀναγνωσκόμενος, ἐνδυμίζουσα τὸ α δακρυόεν γελάσας » τοῦ παρ' Ὁμήρῳ πανδοῦ. Ἐρωτηθεῖς μετὰ πάσης ἐπιμελείας περὶ τούτου, ἐμάθομεν παρ' αὐτῆς ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν ἐδάκρυεν ἢ ἐμπιδία κατὰ τοῦ δραματοῦ τὰς περιπετείας, ἀλλ' ἀναπαυομένη κατὰ μικρὰ καὶ κατὰ μικρὰ ἐκλαμβάνει ἀπὸ ἑκάστην περίοδον τοσοῦτον ἐπιμελόθη ἐν τῇ τοιαύτῃ μιμήσει, ὥστε ἀπομακρὸν ἤδη ἐφίσιν καὶ ἀναλθῇ ταῦτα συμφέρει, ἀφίνουσα ὑγρὰς τὰς ὀφθαλμοὺς καὶ δικτυωμένον εἰς μέσον τὸ στόμα· ὅσαις δὲ ἀνέβαινε καὶ ὁ μελανόχρως οὗτος ποιητικός, ἀνεκάλεσε τὸ τὶ ἀναγνώσιμον τὸν "Μάκβεθ".

Ἐν αὐτῷ τῷ ὅτι, καὶ ἐν μόνῳ αὐτῷ, οὐδὲ ἡ μάλλον φιλομουσικὴ ἀναγνώστρια δίκαιον νὰ εἴπῃ τὴν ἐλαχίστην πρόφασιν, ὥστε ἐπιδείξῃ τὴν γενικότητα τῶν ὀδόντων, τὸ δὲ ῥεῦμα τῆς φρίκης σπερνεῖ τὰ δάκρυα,

ὡς ὁ βαρὺς χειμὼν τὰς νηγάς. Ἀν ἀγγαχοῦ νεφὰ ξαυθοτέρῳ χαριεντίζονται καὶ οἱ κυροδάντες, ἐνταῦθα παρίστανται καὶ οἱ ὀρνεῶται σοβαρώτερον κυροδαντῶν. Ἐνῷ καὶ αἱ ἡρωΐδες τοῦ ἄγγου ποιητοῦ διαφέρονται τῶν τῆς γεραστικῆς τραγῳδίας, ὡς οὖσαι πρὸ πάντων ἀγνδεῖς καὶ εὐμετάβολοι γυναῖκες, μόνη παρ' αὐτῷ ἡ Λέδη Μάκβεθ δὲν εἶνε γυνή, ἀγγ' αὐγὴ ἐνσάρκωσις τῆς φιλοδοξίας. Τῶν ὀγείστων ξαυθοτερίων δραμάτων ὁ μῦθος εἶναι τοσοῦτον πολύπλοκος καὶ μακρός, ὥστε ὁμπάξη ἀραβικὸν δίηγημα, τοῦ παρόντος ὅμως δίναται νὰ συνψιοθῇ εἰς τοῦτο μόνον: ὁ Μάκβεθ καὶ ἡ κυρία του ὁρίζόμενοι βασιλικοῦ σπέρματος, δολοφονοῦν πρὸς ἀρπαγὴν τοιούτου τὸν υἱὸν τῆς σήμερον ἀνυπόπτως ἀναπαυόμενον βασιλέα καὶ κύριόν αὐτῶν Δουγκάνον, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀποκτήσεως ὀγείστως ἄγγος ἀναγκάζονται νὰ φονεύσωσιν ἄνδρας, γυναῖκας, γέροντας καὶ παιδία, μέχρις οὗ ἔνιγον αὐτοὶς εἰς τέλος τὸ ἐκχυμωθὲν αἷμα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δράματος ἡ σκηνὴ παριστᾷ σφαγεῖον, τὸ δέ γένος αὐτῶν εὑρίσκεται ἐν οὐ εὐ πάντων τῶν πρωταγωνιστῶν, ἀποθνῄσκων ὀρθὸς μόνος ὁ σφάξας τὸν Μάκβεθ. Ἀγνδεῖς εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τούτου ὑφάσματος ὑφαίνεται ἐκκρεμῆ δακμαστὰ ποικίλματα, ἀγγὰ καὶ ταῦτα τοσοῦτον ὁμοιοχρόως μαῦρα, ὥστε ἀπορεῖ τις πῶς κατορθοῦν νὰ διαφέρῃ αὐτὰ ἀπ' ἀγγήλων. Κατὰ τὸν ψυχὸν ὑδρόωρα ἐν τῷ δράματι τούτῳ δίν ὑπάρχει ἀνάπαυσις χαρακτήρων. Τοῦτο φαίνεται πρῶν ἀγνδέστατον, ἀγγ' οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη, ἀφοῦ οἱ ἥρωες παρίστανται οὐχὶ ὡς αὐτόβουλα ὄντα, ἀγγ' ὡς ἀδυνάμενα σώματα ὠθούμενα ὑπὸ τῶν πνευμάτων, ὡς σφαῖρα ὑπὸ τῆς ψυχίδος. Γνωστὸν εἶναι τὸ μονοπώλιον τοῦ Πλαγκέν, ὅτου θεραπεύσας ποτέ πάσας ἀγνήμας τῆς βαρβίτου αὐτοῦ τὰς χορδάς, κατώρθωσε διὰ ταύτης μόνης νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸ ἀκροατήριον. Τοιοῦτόν τι φαίνεται ἐπιχειρήσας καὶ ὁ Ξαυθοῦρος διὰ τὴν Μάκβεθ. Ἀγγὰ καὶ τοῦ δαμασθέντος τὸ κατόρθωμα ἀμφοτέρων, ἐδέξομεν πολλοῦ ἢ ἀκούσωμεν ἀκμαῖον τὴν βαρβίτον τοῦ Πλαγκέν, ὡς προτιμῶμεν καὶ τὸν Ξαυθοῦρον ἐν τῷ Ἀμλέτῳ, τῇ Κηρεωπτρᾳ, καὶ τῷ Ὀθέλλῳ, προσθέτα ἐπιγράφῃ πάσας τὴν δαμαστὴν αὐτοῦ χύρας τὰς χορδάς. Τότε δὲ πρὸ πάντων ἀναδιπλασιάζεται οὐ μόνον ὁ μέγιστος, ἀγγὰ καὶ ὁ θαυμασιώτατος δραματογράφος τῶν νεωτέρων χρόνων· τὴν δὲ θαυμάσιαν κρίνομεν πρόσφορον ἐν τῷ οὐκ ἄπαν πάντῃ πεφανερωμένον ἐν τοῖς συγχρόνοις Ἕλλησι ἀναγνώσματος, ἀφοῦ οὗτοι ἐν δύο μόνον εἴδη βιβλίων στέρουσιν ἐπὶ τῶν πάντων νὰ ἐκτίμῳσιν, τὰ ἀκριβῆ ἀναγνώματα πρὸς ἀνάπαυσιν βιωποριστικοῦ διαλείμματος καὶ τὰ κουφότερα μεταξὺ τῶν ἐξαγγῶν, μεταπ-

δώτες ἀπό τόν Ἀρμενοποῦλο εἰς τόν Μονλεχρίστον! Ὡς πάντα οἱ πράγματα ποιηλαί, καίτοι ἐξόχως ἐθνικός εἶναι συγχρόνως ὁ Δαυποπούλος εἴναι τις καί ἄλλος κοσμοπολίτης, οὐ μόνον κατά τήν ἐυδήλωσιν τῶν ἐν πάσῃ χώρᾳ καί ἐποχῇ ὁμοίων παρ' ἀνθρώποις αἰσθημάτων, ἀλλά καί κατά τήν ἐκλογήν τοῦ χρόνου καί τοῦ τόπου, πρεμάζων ἀναπαράστασιν τήν σκηνήν αὐτοῦ ἀπό τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν εἰς ἣν μεσοχρόνον ἐπτάκαι καί ἀπό τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου εἰς τά πανήγυρα ἔξη τῆς Καπηδορίας, ἐνότε δέ ἐκλέγων τήν σκηνήν τοῦ αὐτοῦ δράματος τήν «ρωμαϊκήν αὐτοκρατορίαν» ἤτοι ὀλόκληρον τήν γνωστήν οἰκουμένην. Τά τοιαῦτα κοσμοπολιτικά οὕτως εἰπεῖν δράματα οὐ μόνον διαστελλαστικώτερα εἶναι τῶν ἀνομοιογενεστικώτερον ἄλλων, οἷα ὁ Μάκβεθ καί ὁ Βασιλεύς Λήρ, ἀλλά καί κατανοητότερα εἰς τούς πολλούς ἀπό ὁποῖον δέν εἶναι μικρόν πλεονέκτημα, ἀφοῦ μάλιστα δέν ἔκριτον εἴλογον ὁ μεταφραστής τά παραδίδῃ εἰσαγωγήν καί σημειώσεις. Ἐν εἰσαγωγῇ τήν ἐμπειρίαν αὐτοῦ μεταφράσων ὁ κ. Βιζύας, πιθανώτατον εἶναι ὅτι ἤθελεν εἰπεῖν τήν προσοχήν του ἀναγνώστου εἰς γεωμετρικήν τινα, διαφυγοῦσαν μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, τήν ὁμοιότητα τῶν σκηνικῶν τοῦ Δαυποῦλου, καί ἀκριβέστερον τοῦ Αἰσχύλου μεταφραστοῦ, ἤτοι ἐξῆς: ὅτι κ τοσοῦτον ἐν τῷ μονολόγῳ τοῦ Μάκβεθ δαιμονώδεσα εἰκών «πάντων τῶν πόρων τοῦ νῦν ἀκαθαρσίαν καθαρσίων καί ἐπιμόλυνον τό μιαρόν τάς χεῖράς του αἷμα» εὑρίσκεται ἀλλεγορική καί παρ' Αἰσχύλῳ:

οὐδ' ἀνιπ

πόροι τε πάντες εἰς μιᾶς ὁδοῦ

βαίνοντες τόν χερομυβῆ

φόνον καθαίρουσι.

Τό ἀντίρρωπον ἡμῶν εὕρημα, ἅτ εἶναι καί τοιοῦτο (1) δέν παραδέχομεν ὡς συνεπφράν ὑπέρ τῆς σχολῆς τῶν ὑποστηριζόντων τήν γνώμην ἀμφισβητήσιμον ἀρχαιομάθειαν τοῦ Δαυποῦλου, ἀλλά ἐκεῖ

---

(1) Τοῦ ἀναριθμήτου ὑπομνηματισμοῦ τοῦ Δαυποῦλου, ἀποτελοῦντος χεῖρόν ἴσως βιβλίον οὐδ' ἀνέγνωμεν οὐδ' οὐδέ κατ' ὄνομα γνωρίζομεν πάντας. Οὐδόλως γοῦν παράδοξον τά ἐπιμένοντα καί ἄλλος τις πρό ἡμῶν τοῦτο ἤδη δι' ὅλου πρίσον εἶναι ὅτι οὐ μόνον ὁ τε Ἕλλην καί ὁ ἄλλος ποιητής εἶχον κοινήν ἡν ἀνάγκην εἰκόνα, ἀλλ' ἀμφότερα ὑπηρξάνων καί ἐπρόκειτο ἐκατέρου ἐκάστου γνῶσιν αὐτήν.

μᾶλλον ὅπως ἀντιταξώμεν αὐτὸ τῇ ἡμετέρᾳ ἐξόχῳ Γερμανικῇ ἐκκλησίᾳ, τῷ παλαιῷ Ράιχ, μετ' ὑπερβολικῆς καὶ ἡμᾶς ψευσθείσης ἀνοχαστικότητος: «ὅτι παρά μὲν τῷ Σαικωνιάρῳ ποιμὴν ἀπορίπτει τὴν καλλονὴν τῆς ἑλληνικῆς τραγῳδίας, οὐδεμίαν ὅμως σαικωνικὸν παρέχει τοῖς ἀρχαίοις τραγικοῖς.» Τὸν ἀμφισβητοῦντα τοῦτον τολμήσομεν νὰ ἐξαιρεθῇ τοιμάχιστον ὁ Αἰσχύλος, ὁ οὐδέποτε φαντασθεὶς τὴν ἀνάγκην τοῦ Σαίκσπηρ, καὶ μεγαλοφυὴς μὲν ἴσως ὁ ἀνόητος, ἀλλ' ὅλα κεκλεισμένα τοῦ μεγίστου τῶν εἰδώλων, ὅλα κεκλεισμένα τὸν ὅλον τῆς ἐμπαικτικοῦ φρόνησις κατάλογον τοῦ Σαιξπήρου.